

Biblioteksplan för Västerås stad

Antagen av kommunfullmäktige 4 juni 2013

Gäller till och med 2017

program

policy

handlingsplan

riktlinje

VÄSTERÅS STAD

program	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet med utvecklingen av Västerås som ort inklusive koncernen Västerås stad
policy	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet i koncernen Västerås stad
handlingsplan	anger strategier och konkreta åtgärder för att nå den politiska viljeinriktningen och fastställda mål på olika nivåer i organisationen
riktlinje	säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet i handläggning och utförande i koncernen Västerås stad

Biblioteksplan för Västerås stad

Om biblioteksplanen

Biblioteksplanen är ett strategiskt dokument för långsiktig utveckling av Västerås stads biblioteksverksamheter. Biblioteksverksamhet i planen riktar sig till alla invånare i Västerås, utan undantag, enligt inkluderingsprincipen. Utgångspunkten är alla invånares behov av bibliotekens tjänster och innehåll. Planen anger även riktningen för samverkan mellan olika bibliotekshuvudmän inom staden och med andra biblioteksaktörer.

Biblioteksplan för Västerås stad grundar sig på ett särskilt bakgrundsmaterial *Revidering av biblioteksplan för Västerås stad*, daterad 15 oktober 2012.

Förslaget till biblioteksplan har arbetats fram av en projektgrupp med representation från stabsberedningen för kultur- och fritidsnämnden, pedagogiska nämnderna och sociala nämnderna, regionbiblioteket/Landstinget Västmanland och högskolebiblioteket/ Mälardalens högskola.

De i planen nämnda åtgärderna genomförs i den takt det ekonomiska utrymmet medger.

Styrdokument

Flera styrdokument är vägledande för stadens biblioteksverksamhet. Några av dessa är:

- Bibliotekslagen (Bibliotekslag 1996:1596)
- Skollagen
- Västerås 2026, staden utan gränser
- Strategisk plan för Västerås stad
- Strategisk plan för kultur-, idrotts- och fritidsnämnden
- Regional kulturplan för Västmanlands län 2012-2014
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Europeisk deklaration om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (CEMR)
- Läroplaner för de olika skolformerna

Biblioteksplanens utformning har i hög grad påverkats av dels bibliotekslagen och skollagen men även av ett för stadens verksamheter viktigt styrdokument, *Strategisk plan för Västerås stad 2012-2015* och *Strategisk plan för kultur-, idrotts- och fritidsnämnden* som tar sikte mot stadens vision *Västerås 2026 – staden utan gränser*. I skollagen fastslås att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek. I bibliotekslagen lyfts målgrupperna funktionshindrade, invandrare och andra minoriteter fram. Även barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp där skol- och folkbiblioteken ska främja språkutveckling och stimulera till läsning.

I Västerås stads strategiska plan finns flera områden där biblioteksverksamheten kan bidra till en positiv utveckling, bland annat i målen att *Västerås ska ha Sveriges bästa skola*, *I Västerås ska alla ha möjlighet till ett gott liv*, *Västeråsarna ska ha*

närhet till beslutsfattarna och känna sig delaktiga och i målet I Västerås ska alla barn och ungdomar ha goda uppväxtvillkor.

I Regional kulturplan Västmanlands län 2012-2014 finns en beskrivning av prioriteringarna inom regional kulturverksamhet bland annat biblioteksverksamhet. Landstinget Västmanland ansvarar för att den regionala kulturplanen utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. I planen finns beskrivningar av de prioriteringar som landstinget vill göra för sådan regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd. I planen klargörs också prioriteringarnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt dessutom uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna.

Ambitionerna i planen som direkt berör biblioteksverksamheten är:

För att utveckla verksamheterna inom biblioteksområdet finns en ambition:

- att fördjupa processen att tillsammans med närliggande län utgöra en funktionell biblioteksregion
- att stödja bibliotekens arbete för det livslånga lärandet
- att stödja biblioteken som mötesplatser och arenor för kulturupplevelser
- att utveckla infrastrukturer för samverkan
- att utveckla metoder för folkbibliotekens lässtimulans
- att göra den äldre samlingen i Västerås stiftsbibliotek tillgänglig genom katalogisering och digitalisering
- att möjliggöra exponering av unika äldre böcker i säkra montrar och lokaler.

Biblioteksverksamheten i Västerås

Syftet med folkbiblioteksverksamheten generellt och betydelsen för Västerås invånare beskrivs på ett bra sätt i UNESCO:s folkbiblioteksmanifest som trots att samhället förändrats mycket sen det skrevs 1994 är lika aktuell i dag. Där beskrivs folkbibliotekets uppdrag:

”Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.”

I Västerås ska skolbiblioteken vara en pedagogisk idé, en teori och även ett verktyg för att främja barns och elevers språkutveckling och utveckla elevers förmåga till kritiskt tänkande, informationssökning och användning av olika medier. Välutrustade skolbibliotek med kompetent personal är tillsammans med pedagogerna nödvändiga förutsättningar för att skapa rika och flerstämmiga lärmiljöer, ett viktigt uppdrag för skolan i ett demokratiskt samhälle.

Mål

Det är elva mål som är uppdelade efter bibliotekstyp. Målen är numrerade av praktiska skäl, det ligger ingen prioritering i numreringen. Under de flesta av målen finns också konkreta åtgärder som kan bidra till att uppfylla den målbild som beskrivs.

För folkbiblioteksverksamheten i Västerås gäller:

Mål 1: Huvudbiblioteket – mötesplats som bidrar till stadens attraktivitet

Huvudbiblioteket är en attraktiv och tillgänglig mötesplats, anpassad efter besökarnas olika behov. Här finns utrymme för både stillhet och studiero liksom för aktiviteter som inspirerar till bildning och kreativitet. Huvudbiblioteket är den självklara platsen för upplevelser, inspiration, information, läsning, lyssnande, intryck eller bara för att vara. Här bli man överraskad. Här kan man dela med sig av tankar och kunskap till andra.

Åtgärder:

- En fördjupad studie av huvudbibliotekets framtida lokalbehov ska göras. Utredningen samspelar med utredningen om kommunens framtida biblioteksstruktur. (2014). I ett första steg ska, så snart det är möjligt, ett vägval göras vad gäller huvudbibliotekets framtida placering.
- Förslag tas fram för hur biblioteksmiljön på kort sikt kan anpassas efter det moderna bibliotekets behov. (2013)
- Huvudbibliotekets öppethållande ska ökas.

Mål 2: Bredd i utbud

Biblioteksverksamheten har ett brett utbud av medier och tjänster. Bredden i utbudet, där det smala finns sida vid sida med det lättillgängliga och där traditionella medier blandas med nya medier och tjänster bidrar till bibliotekets attraktivitet. Medieanslaget värnas och värdesäkras. Personer med annat modersmål än svenska har tillgång till material anpassad till deras behov. Biblioteket bidrar till att tillhandahålla verktyg som invandrare behöver för att ta sig in i samhället och stödjer integrationsprocessen. Bibliotekets utbud är anpassat efter deras skiftande behov.

Biblioteksverksamheten i Västerås ligger i framkant vad gäller att möta ny teknik, nya medier och tjänster.

Åtgärder:

- Det digitala biblioteket ska bli synligare i det fysiska biblioteket.
- Bredden på utbud och tjänster på biblioteket på webben ska utvecklas vidare, där besökaren själv kan forma och påverka de tjänster som biblioteket erbjuder.
- Det mångkulturella samhället ska beaktas i bibliotekets olika tjänster och aktiviteter till exempel programverksamhet och medieutbud.

Mål 3: Bibliotekets inspirerande roll

Bibliotekets verksamhet inspirerar till läsning och bildning. Den kunniga personalen lyfter fram intressant litteratur och bra informationskanaler. Genom bibliotekets verksamhet blir västeråsaren inspirerad att läsa litteratur som han/hon inte hade hittat på egen hand och ta del av tjänster som de inte tidigare känt till. Biblioteket är också den självklara samlingspunkten för människor i alla åldrar som vill skapa med ord genom skrivande eller berättande.

Mål 4: Bibliotekets roll i kunskapssamhället

Biblioteksverksamheten är viktig infrastruktur i det livslånga lärandet och bidrar till stadens mål att ”vara en ledande skolstad där det livslånga lärandet stimuleras, med utbildning som syftar till vidare studier, jobb och personlig utveckling”. Bibliotekets verksamhet stödjer människors behov och önskan att bilda sig. Bibliotekets förmedlande och pedagogiska roll är viktig för att lotsa medborgarna i informationsutbudet. Att tillgängliggöra information i det format som brukaren kan ta till sig ligger i bibliotekets demokratiuppdrag.

Åtgärd:

- Biblioteket ska verka stödjande för det livslånga lärandet genom att inspirera till kunskapssökande inom till exempel teknikområdet genom vetenskapsklubbar, science café och föreläsningar med mera.

Mål 5: Öppenhet – delaktighet – samverkan

Biblioteksverksamheten präglas av öppenhet. Bibliotekets besökare kan dela med sig av tankar och kunskap till andra och möjlighet finns till eget skapande. Det finns plats för andra aktörer som kan berika bibliotekets utbud, till exempel privatpersoner, studieförbund, föreningar och andra kommunala/offentliga verksamheter. Samverkan sker både i bibliotekets lokaler och i övriga samhället.

Åtgärder:

- Samarbetet med externa aktörer ska utvecklas.
- Biblioteket ska tillvarata besökarnas idéer och förslag och aktivt initiera nätverkande.

Mål 6: Den lokala identiteten – Västerås i världen

I en globaliserad värld är lokalsamhället viktigt. Biblioteksverksamheten bidrar till att stärka den lokala identiteten. Biblioteket är en samhällsaktör och inspirerar till möten och utbyte av åsikter och erfarenheter. Samtidigt verkar biblioteket på en nationell och global arena och formar biblioteks-utvecklingen i Sverige.

Åtgärder:

- Biblioteket ska stärka sin roll i det lokala demokratiarbetet.
- Det lokala materialet, både det lokalhistoriska och det aktuella, ska synliggöras mer både fysiskt och digitalt. Samarbete med Arkiv Västmanland ska utvecklas och bidra till kvalitetsutveckling för båda parter.
- Tillgängligheten till den äldre samlingen i Västerås stiftsbibliotek ska öka genom fortsatt katalogisering och digitalisering. Säkra montrar/lokaler ska möjliggöra exponering av unika äldre böcker.

- Samverkan med andra kommuners bibliotek ska öka för att hitta synergier och kvalitetsutveckling. Förutsättningar för detta ska utredas. Det bör bland annat leda till att lånemöjligheterna utökas rent geografiskt. Ett exempel kan vara att låna på en ort i Mälardalsregionen och återlämna på en annan. På sikt jobba för att detta ska vara möjligt över hela Sverige.
- Biblioteket ska vara aktivt i formandet av den nationella biblioteksutvecklingen.
- Förutsättningarna utreds att i samverkan med andra kommunala bibliotek

Mål 7: Flexiblare verksamhet – nå fler

Biblioteksverksamhetens kännetecknas av flexibilitet. Det gäller såväl verksamhet som den fysiska organisationen. Biblioteksverksamheten möter i högre grad invånarna där de befinner sig, det kan vara såväl på badstranden som i shoppingcentret eller på äldreboendet. Stadsdelsbibliotekens servicegrad differentieras mer för att möjliggöra nysatsningar. Det sker utifrån synen att det lokala biblioteket är en viktig samhällsaktör.

Åtgärder:

- Förslag ska tas fram på ny biblioteksstruktur i kommunen vad gäller stadsdelsbibliotekens placering och form och den mobila servicens struktur. En utredning ska ge förslag på hur invånarnas tillgänglighet till biblioteksservicen kan öka och hur verksamheten kan nå nya målgrupper genom en ändrad struktur. Utredningen samspelar med utredningen om huvudbibliotekets framtida lokalbehov. (2014)
- Den mobila biblioteksverksamheten ska utvecklas och mer inriktas på att nå nya målgrupper och mindre på den fasta turlistan. Det innebär att bokbussens verksamhet blir mer flexibel, den kan snabbare ställa om sig mot aktuella behov. Körtiden för bokbussen ska utökas. (2013)
- För att nå nya målgrupper ska någon form av biblioteksservice inrättas på nya platser. Verksamheten ska utvärderas efter ett par år. (2014)
- För att öka tillgängligheten till bibliotekets service ska någon av stadens filialer på prov bli ett så kallat meröppet bibliotek. Det innebär att öppethållandet utökas genom att biblioteket är öppet utan bemanning av personal vissa tider. (2014)

Mål 8: Tillgänglighet för alla

Biblioteksverksamheten är tillgänglig för alla. Nya tekniker och metoder provas för att nå ut till dem som inte kan ta sig till biblioteket. Behovet hos personer med olika former av funktionsnedsättning beaktas i alla bibliotekets verksamhetsdelar. Verksamheten är tillgänglig så väl fysiskt som till innehåll.

Åtgärder:

- Biblioteksservice till äldre ska utvecklas enligt stadsbibliotekets äldreplan och utvärderas 2015.
- Tillgängligheten till talböcker ska ökas genom möjligheten till egen nedladdning. Tjänsten ska marknadsföras till människor i alla åldrar som av någon anledning har svårighet att läsa text.
- Folkbiblioteket ska initiera regelbunden dialog med företrädare för äldreomsorg och verksamheter för personer med funktionsnedsättning.

För skolbiblioteksverksamheten i Västerås gäller:

Mål 9: Skolbiblioteksutveckling

I Västerås stads styrdokument uttrycks att Västerås stad ska ha Sveriges bästa skola. I den strävan är skolbiblioteksutveckling en viktig faktor. Västerås stad har moderna skolbibliotek som är en naturlig del av skolans pedagogiska verksamhet och som bidrar till att elevers kunskapsutveckling ökar i Västerås stad.

Åtgärder:

- En plan tas fram för att på kort sikt höja ”lägsta nivån” så att Västerås stads skolverksamheter följer lagen. (2013)
- En plan tas fram för långsiktig kvalitetshöjning så att skolbiblioteken är en naturlig del av skolans pedagogiska verksamhet. (2014)

Gemensamma mål för folkbiblioteken och skolbiblioteken i Västerås:

Mål 10: Alla barn och ungdomar ska ha tillgång till ett språk

Att behärska språket är en viktig nyckel till utveckling och självförverkligande. Läsning är en viktig förutsättning för språkutveckling. Läsning stärker fantasin och ökar kunskap och förståelse för andra människor. Rätten till ett språk är en demokratifråga. Det lässtimulerande arbetet börjar i tidig och ålder och riktas både till barnen och till föräldrar och andra vuxna i barnens närhet. Fantasi, glädje och metodutveckling är vägledande i det lässtimulerande arbetet.

Åtgärder:

- Pedagogiska nämnderna och kultur-, idrotts och fritidsnämnden ges i uppdrag att var för sig och i ökad samverkan arbeta för att stärka barns och ungdomars språkutveckling genom att stimulera lusten till läsning, i förskola, skola och på fritiden. Särskilda insatser ska göras för att stimulera pojkars läslust. Barn och ungdomar med behov av stöd liksom barn och ungdomar med annat modersmål än svenska ska ägnas särskild uppmärksamhet.
- För att uppmärksamma läsningens betydelse för barn och unga och inspirera till läslust genomförs en barn- och ungdomslitteraturfestival som vänder sig till personal och elever inom skola och förskola, barn och unga på fritiden och föräldrar. Festivalen kan bli ett årligt inslag i det lässtimulerande arbetet om den faller väl ut. Festivalen är ett samarbete mellan pedagogiska nämnderna och kultur-, idrotts- och fritidsnämnden. (2014)

Mål 11: Samverkan

Folkbiblioteken och skolbiblioteken samverkar med varandra där det bidrar till kvalitetsutveckling för båda verksamheternas målgrupper och där synergieffekter kan uppnås. Förutom inom det lässtimulerande området, enligt ovan, kan det gälla till exempel medier, digital utveckling och där det är lämpligt även lokalutveckling. De fristående skolorna inbjuds att delta i samarbetet. Det bör också finnas större möjligheter för att folkbiblioteken på uppdrag från skolor ska kunna bistå med skolbiblioteksverksamhet i bibliotekets eller skolans lokaler. En modell för hur detta kan gå till behöver arbetas fram.

Åtgärder:

- De pedagogiska nämnderna ansvarar för att säkerställa att samverkan kommer till stånd mellan de olika verksamheterna för att samutnyttja tillgängliga resurser.
- Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden, barn- och ungdomsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden i samverkan utreder förutsättningarna för att ta fram en modell där folkbiblioteken på skolors uppdrag ska kunna bistå med skolbiblioteksverksamhet.

Ansvarsfördelning mellan de offentliga biblioteksaktörerna i Västerås

Bibliotekslagen slår fast kommunernas ansvar för folk- och skolbibliotek, liksom landstingets för den regionala biblioteksverksamheten och statens för högskolebiblioteket.

Hur ansvaret kommunalt fördelas måste bestämmas lokalt.

Enligt skollagen ansvarar varje fristående skolas huvudman för elevernas tillgång till skolbiblioteksverksamhet.

I Regional kulturplan Västmanlands län 2012-2014 finns en beskrivning av prioriteringarna inom regional kulturverksamhet, bland annat biblioteksverksamheten.

Kultur-, idrotts- och fritidsnämndens ansvar

- Folkbiblioteksverksamheten i Västerås utom i Skultuna.
- Regelbundet återkommande dialog med de pedagogiska nämnderna om folk- och skolbibliotekssamverkan.
- Regelbundet återkommande dialog med äldrenämnden respektive nämnden för funktionshindrade om biblioteksservice för äldre människor respektive funktionshindrade.
- Utveckla nätverk mellan stadsbiblioteket och användarföreträdare inom andra kommunala nämnder och styrelser.
- Nätverkssamverkan med övriga biblioteksaktörer i Västerås kommun
- Stöd till människor som bedriver studier på annat sätt än i grund- eller gymnasieskola, inom kommunalt beställd vuxenutbildning eller inom högskola/universitet.

Pedagogiska nämndernas ansvar:

Barn- och ungdomsnämnden respektive utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar för att

- Regelbundet ge och följa upp uppdrag i biblioteksverksamhet för:
- Barn i förskola och hos dagbarnvårdare
- Elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola och träningsskola respektive gymnasium, gymnasiesärskola och vuxenutbildning
- Personal i förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola och träningsskola respektive gymnasiesärskola och vuxenutbildning
- Dialog med kultur-, idrotts- och fritidsnämnden om bibliotekssamverkan.

Skultuna kommunaldelsnämnd ansvarar för viss biblioteksverksamhet enligt nedan.

Äldrenämndens ansvar

- Regelbundet återkommande dialog med kultur-, idrotts- och fritidsnämnden om folkbiblioteksverksamhet för äldre.
- Utse kontaktperson på administrativ nivå för nätverkssamarbete med kultur-, idrotts- och fritidsnämnden om biblioteksverksamhet för äldre.
- Utveckla ett system med läs- eller kulturombud som t ex förmedlar information om uppsökande biblioteksservice, förmedlar lässtimulans och i samarbete med folkbiblioteken aktivt arbetar med personalutbildning på området.

Nämnden för funktionshindrades ansvar:

- Regelbundet återkommande dialog med kultur-, idrotts- och fritidsnämnden om folkbiblioteksverksamhet för personer med funktionsnedsättning.
- Utse kontaktperson på administrativ nivå för nätverkssamarbete med kultur-, idrotts- och fritidsnämnden om biblioteksverksamhet för personer med funktionsnedsättning.
- Utveckla ett system med läs- eller kulturombud som t ex förmedlar information om särskilda medier för personer med särskilda behov och om uppsökande biblioteksservice, förmedlar lässtimulans och i samarbete med folkbiblioteket aktivt arbetar med personalutbildning på området.

Skultuna kommunalnämndens ansvar

- Folkbiblioteksverksamheten i Skultuna.
- Skolbiblioteksverksamheten i Skultuna.
- Regelbundet återkommande dialog med de pedagogiska nämnderna om folk- och skolbibliotekssamverkan i Skultuna
- Regelbundet återkommande dialog med äldrenämnden respektive nämnden för funktionshindrade om biblioteksservice för äldre människor respektive funktionshindrade i Skultuna
- Nätverkssamverkan med övriga biblioteksaktörer i Västerås kommun.

Landstinget Västmanlands ansvar

- Kompletterande medieservice till invånarna i Västerås och till invånarna i länets övriga kommuner.
- Aktiva nätverk inom olika biblioteksområden för ökat samarbete och ökad samverkan för att effektivisera och förbättra biblioteksservicen till invånarna i länets kommuner.
- Stöd för folk- och skolbiblioteken i Västerås och i länets övriga kommuner i fortbildning för personal samt i utvecklingsarbete och omvärldsbevakning.
- Biblioteksservice genom sjukhusbiblioteket till patienter och personal inom landstingets ansvarsområde.

Mälardalens Högskola/högskolebibliotekets ansvar

- Huvudansvar för att tillgodose behovet av informationsförsörjning för högskolans studenter, lärare, forskare och övriga anställda.
- Delat ansvar för service till studenter vid annat lärosäte, som bor i Västerås.
- Ansvar för att förmedla kursmaterial till högskolans studenter med funktionsnedsättning.
- Begränsad service till allmänheten samt enligt särskilda avtal service till högskolans samarbetspartners.

Stadsbiblioteket, regionbiblioteket och högskolebiblioteket arbetar tillsammans för att fördjupa och utveckla samarbetsformer.

Uppföljning och giltighetstid

Ansvar för uppföljning av biblioteksplanen ligger på kultur-, idrotts- och fritidsnämnden, barn- och ungdomsnämnden, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, äldre- och ungdomsnämnden, nämnden för funktionshindrade respektive Skultuna kommunalnämnd.

Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden har det övergripande ansvaret för uppföljning och uppdatering av planen.

Biblioteksplanen gäller till och med 2017.

VÄSTERÅS STAD

Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden • 721 87 Västerås
Telefon 021-39 00 00 • www.vasteras.se